

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

بررسی دیت در فقه اسلامی

رساله ماستری

محصله: زحل « فائز »

استاد رهنما: دکتور محمد یونس « ابراهیمی »

سال ۱۳۹۹ هـ ش = ۱۴۴۲ هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوري اسلامي افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

بررسی دیت در فقه اسلامی

رساله ماستری

محصله: زحل « فائز »

استاد رهنما: دکتور محمد یونس « ابراهیمی »

سال: ۱۳۹۹ هـ ش - ۱۴۴۲ هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترمه زحل بنت سردار ID: نمبر SH-MSF-96-260 محصل دور پنجم فقه و قانون
 په رساله ماستری خویش را زیر عنوان: بررسی دیت در فقه اسلامی
 په روز سه شنبه تاریخ ۳ / ۱ / ۱۴۰۰ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس
 بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۶ (نمره به عدد) مستفاد و نیش (نمره به حروف) گردید،
 موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	سر محقق عبدالکریم فضلی	عضو هیات	
۲	دکتور رفیع الله عطاء	عضو هیات	
۳	دکتور محمد یونس ابراهیمی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

آمر بورد ماستری

خلاصه

یکی از ابواب مهم فقه که مرتبط با قانون جزای اسلام است، باب دیات می باشد، دیت در اصل از ریشه « ودی » به معنای راندن و رد کردن است که بعد از حذف واو به جای آن « تا » در آخر کلمه اضافه شده است، و تبدیل به « دية » شده است، که به جمع آن دیات اطلاق می شود، و آن عبارت است از: مال که در عوض نفس مقتول به ولی او، و یا به مجنی علیه در صورتی که دیت مادون النفس باشد داده می شود، و بحث بر انگیز ترین مسائل مورد بحث در باب دیات، موضوعات چون: ماهیت، حکمت (فلسفه)، تاریخ، انواع دیات، اصول آن، تفاوت دیت زن و مرد، و تطبیقات معاصر آن است که در این تحقیق با بررسی این موضوعات و همچنان بررسی دیدگاه ها و نظریات مذاهب فقهی پیرامون آن پرداخته شده است، دیت از جمله احکام و یا قضایای است که قبل از اسلام نیز مطرح بوده است، و اسلام آن را با همان معنای عرفی و عقلانی آن مورد تأیید قرار داده و به گسترش آن پرداخته است، در مورد ماهیت دیت میار دانشمندان اسلامی در حوزه فقه و حقوق سه دیدگاه، ماهیت جزایی، ماهیت جبران خسارت، ماهیت دوگان (جبران خسارت و جزایی) وجود دارد.

در مورد اصول دیت یک قول متفق علیه وجود دارد و آن در باره اصل دیت است، که اصل در دیت شتر است، و سه قول دیگر وجود دارد که در مورد اصول دیت غیر از شتر است، که بعضی از فقهاء به این نظر اند که اصل در دیت شتر است نه چیز دیگر، بعضی هم طلا و نقره را اصل می دانند، و بعضی هم شتر، طلا، نقره، گاو، و گوسفند را اصول دیت می دانند، و انواع دیات به طور عموم دو است که عبارت از مغلظه و مخففه می باشد، که نظر به نوع جنایت نوع و مقدار دیت نیز فرق می کند.

در مورد مقدار دیت زن و مرد هم فقهای مذاهب اسلامی اختلاف کرده اند و به دو گروه تقسیم شده اند. گروهی از فقهاء با استناد به تصریح بعضی از روایات آیات قرآن کریم، احادیث نبوی، اجماع، و قیاس بر نصف بودن دیت زن قائل به تفاوت دیت میان زن و مرد شده اند. گروهی دیگری از آنان با تردید در مورد دلالت روایات و اجماع فقهاء بر نصف بودن دیت زن نسبت به مرد، به اطلاق کتاب و بعضی از روایات تمسک کرده اند، و از اطلاق آن ها برابری دیت زن و مرد را استنباط کرده اند که با بررسی أدل و مستندات هر دو گروه در این مورد اطلاقات ادله گروه اول با توجه به تصریح روایات صحیحه به نص بودن دیت زن قابل تقیید می باشد.

در ادامه ضمن مقایسه جایگاه زن در اسلام با ملل قبل از آن و جامعه امروز غرب، به حکمت های تفاضل دیت مرد نسبت به زن از دیدگاه فقهای مذاهب اسلامی پرداخته شده است، و در مجموع چهار حکمت، تفاوت ارزش زن نسبت به مرد، تفاوت نقش اقتصادی زن نسبت به مرد، قلت جنایت بالای زن و زیادت آن بالای مرد، و تفاوت در رتبه و ملکیت مورد بررسی قرار داده شده است، همچنان اقوال و نظریات مذاهب فقهی پیرامون قلمرو مسؤولیت جانی، و عاقله آن در پرداخت دیت مطرح گردیده است، که عاقله مفرد است و تاء تأنیث در آن به اعتبار جماعت است، که در معنای آن نهفته است مانند جامعه، جمع آن عواقل است که از ماده عقل گرفته شده است، که به معنای بستن، و جلوگیری کردن است، زیرا از خونریزی جلوگیری می کند، و در اصطلاح عبارت از اقوام پدری قاتل که عصبه نسبی او هستند، مانند: کاکا، برادران شقیقه... و در اصطلاح فقهاء عاقله به افرادی اطلاق می شود که ضامن پرداخت خون بها، مقتول به اولیای او است.

در اخیر به تطبیقات معاصر دیت توجه صورت گرفته، که در آن از تقدیر دیت در عصر حاضر، چگونه پرداخت دیت، مسؤولیت عاقله در عصر حاضر، و چگونگی فیصله محاکم و قوانین کشور در مورد دیت جانی و عاقله بیان صورت گرفته است، که در فیصله های محاکم افغانستان در عصر حاضر نظام عاقله وجود نداشته، دیت در جنایت اعم از عمد و خطاء بدوش جانی است، و اصل دیت در بخش قضاء کشور نقره است، و دیت به اساس قیمت نقره تعیین می گردد.

فهرست مطالب

صفحات

عنوان

فصل اول

کلیات و (تعریف مفاهیم)

10.....	مبحث اول: مفهوم فقهی دیت
10.....	مطلب اول: دیت در لغت
11.....	مطلب دوم: دیت در اصطلاح
12.....	مطلب سوم: دیت در اصطلاح حقوق دانان
13.....	مبحث دوم: مفهوم فقهی آرش
13.....	مطلب اول: آرش در لغت
13.....	مطلب دوم: آرش در اصطلاح
15.....	مبحث سوم: مفهوم حکومت عدل
15.....	مطلب اول: حکومت عدل در لغت
15.....	مطلب دوم: حکومت عدل در اصطلاح
16.....	مطلب سوم: معیار تعیین آرش و حکومت عدل
17.....	مبحث چهارم: ضمان
17.....	مطلب اول: تعریف ضمان در لغت
17.....	مطلب دوم: تعریف ضمان در اصطلاح فقهاء
17.....	مطلب سوم: تعریف ضمان نزد علماء معاصر
18.....	مطلب چهارم: مشروعیت ضمان
19.....	مطلب پنجم: اقسام و انواع ضمان
19.....	مبحث پنجم: پیشینه تاریخی دیت
19.....	مطلب اول: دیت در عصر جاهلیت
20.....	مطلب دوم: آئین یهود

- 21.....مطلب سوم: آیین مسیحیت
- 22.....مطلب چهارم: دین اسلام

فصل دوم

مشروعیت دیت، ماهیت دیت، شروط و انواع دیت

- 24.....مبحث اول: مشروعیت دیت
- 24.....مطلب اول: دیت از دیدگاه کتاب (قرآن کریم).
- 26.....مطلب دوم: سنت
- 28.....مطلب سوم: اجماع
- 28.....مبحث دوم: ماهیت دیت
- 29.....مطلب اول: نظریه ماهیت جزائی دیت
- 31.....مطلب دوم: نظریه خسارت بودن ماهیت دیت
- 32.....مطلب سوم: نظریه دو گانه دانستن (خسارت و مجازات) ماهیت دیت
- 34.....مطلب چهارم: ثمره عملی بحث ماهیت دیت
- 34.....مبحث سوم: شروط وجوب دیت
- 35.....مطلب اول: شروط جانی
- 35.....مطلب دوم: شروط مجنی علیه
- 37.....مبحث چهارم: انواع دیت
- 37.....مطلب اول: انواع دیت از حیث تغلیظ
- 41.....مطلب دوم: اقسام دیت از حیث مال واجب پرداخت

فصل سوم

اقسام جنایت و مقادیر دیت

- 47.....مبحث اول: مقدار دیت در جنایت بر نفس
- 47.....مطلب اول: مفهوم جنایت در فقه
- 47.....مطلب دوم: جنایت در اصطلاح قانون
- 48.....مطلب سوم: انواع جنایت
- 49.....مبحث دوم: نحوه صدور جنایت بر نفس
- 49.....مطلب اول: صدور جنایت بصورت عمد

- 54.....مطلب دوم: صدور جنایت بصورت شبه عمد.
- 56.....مطلب سوم: صدور جنایت بصورت خطاء محض.
- 57.....مبحث سوم: مقدار و نوعیت دیت نفس.
- 58.....مطلب اول: مقدار و نوعیت دیت مرد مسلمان.
- 64.....مطلب دوم: مقدار دیت زن مسلمان.
- 92.....مطلب سوم: مقدار دیت مرد اهل ذمه.
- 96.....مطلب چهارم: مقدار دیت زن اهل ذمه.
- 97.....مطلب پنجم: مقدار دیت جنین مسلمان.
- 100.....مطلب ششم: مقدار دیت جنین غیر مسلمان.
- 100.....مطلب هفتم: موقف کود جزای افغانستان در برابر اسقاط جنین.
- 101.....مطلب هشتم: شروط وجوب دیت جنین.
- 104.....مبحث چهارم: مقدار دیت در جنایت بر اعضاء.
- 109.....مطلب اول: مقدار دیت اعضاء فرد بدن.
- 109.....الف: مقدار دیت بینی انسان.
- 110.....ب: مقدار دیت زبان سالم.
- 115.....ج: مقدار دیت آلت رجولیت.
- 116.....مطلب دوم: مقدار دیت اعضاء زوج بدن انسان.
- 116.....الف: مقدار دیت چشم ها.
- 119.....ب: مقدار دیت گوش ها.
- 121.....ج: مقدار دیت دست ها.
- 122.....د: مقدار دیت پا ها.
- 123.....ه: مقدار دیت انگشتان.
- 124.....و: مقدار دیت لب ها.
- 125.....ز: مقدار دیت بیضه ها.
- 125.....ح: مقدار دیت دو لب فرج (آلت تناسلی زن).
- 126.....ط: مقدار دیت پستان ها.
- 129.....ی: مقدار دیت دندان ها.

- 133.....مطلب سوم: مقدار دیت موها
- 133.....الف: مقدار دیت موی سر
- 134.....ب: مقدار دیت ریش
- 134.....ج: مقدار دیت ابرو های انسان
- 135.....د: مقدار دیت مژه ها (اهداب)
- 136.....ه: مقدار دیت پلک ها
- 138.....مطلب چهارم: مقدار دیت زخم های سر و صورت(شجاج)
- 138.....الف: مقدار دیت حارصه
- 138.....ب: مقدار دیت دامعه
- 138.....ج: مقدار دیت دامیه
- 139.....د: مقدار دیت باضعه
- 139.....ه: مقدار دیت متلاحمه
- 139.....و: مقدار دیت سمحاق
- 139.....ز: مقدار دیت موضحه
- 141.....ح: مقدار دیت هاشمه
- 141.....ط: مقدار دیت منقله
- 142.....ی: مقدار دیت آمه (مأمومه)
- 142.....ک: مقدار دیت دامغه
- 145.....مطلب پنجم: مقدار دیت منافع
- 145.....الف: عقل
- 146.....ب: گویایی
- 146.....ج: حس شنوایی
- 147.....د: بینایی
- 147.....ه: حس بویایی
- 147.....و: حس ذائقه
- 149.....مبحث پنجم: تفاوت دیت زن و مرد
- 149.....مطلب اول: جایگاه زن در اسلام

149.....	الف: تساوی در خلقت.....
150.....	ب: تساوی در کسب ارزش های معنوی.....
150.....	ج: تساوی در کیفر و پاداش اخروی.....
153.....	مطلب دوم: تفاوت های زن و مرد.....
153.....	الف: تفاوت جسمی.....
153.....	ب: تفاوت های روحی و روانی.....
154.....	مبحث ششم: حکمت های تفاوت دیت زن و مرد.....
155.....	مطلب اول: تفاوت در ارزش.....
155.....	الف: تفاوت در رتبه.....
155.....	ب: تفاوت در ملکیت.....
156.....	مطلب دوم: تفاوت در نقش اقتصادی.....
158.....	مطلب سوم: تفاوت در وضعیت بدنی.....
159.....	مبحث هفتم: نقد و بررسی اقوال و نظریات.....
160.....	مطلب اول: بررسی نظریه پایین بودن ارزش زنان.....
160.....	مطلب دوم: بررسی نظریه منفعت اقتصادی.....
161.....	مطلب سوم: بررسی نظریه تفاوت های بدنی.....

فصل چهارم

مدت و مسئولیت پرداخت دیت در فقه اسلامی

164.....	مبحث اول: مواردی که شخص جانی ضامن دیت است.....
164.....	مطلب اول: جنایت عمد.....
165.....	مطلب دوم: جنایت شبه عمد.....
166.....	مطلب سوم: جنایت خطای محض.....
167.....	مبحث دوم: مفهوم فقهی عاقله.....
167.....	مطلب اول: تعریف عاقله.....
167.....	مطلب دوم: محدوده عاقله.....
169.....	مبحث سوم: موارد مسئولیت عاقله.....
170.....	مطلب اول: جنایت خطای محض.....

170.....	مطلب دوم: جنایت در بالاتر از جراحات موضعه
171.....	مطلب سوم: حکمت ضمان عاقله
172.....	مبحث چهارم: تطبیقات معاصر دیت
173.....	مطلب اول: تقدیر دیت در عصر حاضر
176.....	مطلب دوم: بررسی چگونگی دیت (جبران خسارت) در قوانین و محاکم افغانستان
179.....	مطلب سوم: عاقله و ضمان شان در عصر حاضر
181.....	مطلب چهارم: بررسی عاقله و مسؤولیت شان در پرداخت دیت در محاکم افغانستان
184.....	خاتمه
188.....	پیشنهادات
190.....	فهرست آیات قرآن کریم
192.....	فهرست احادیث
196.....	فهرست اعلام
197.....	فهرست مراجع و مصادر

خاتمه

۱- همان طور که بیان شد دیات یکی از احکام امضایی در اسلام سنت، که در میان ملل قبل از اسلام نیز مرسوم بوده است، و اسلام آن را با همان معنای عرفی و عقلایی آن پذیرفته است، و میزان آن در مقابل قتل نفس و صدمه دیدن هر عضوی از اعضای بدن انسان در شریعت اسلام تعیین گردیده است، طوری که اسلام میزان آن را در هر عضوی از اعضای بدن پیش بینی کرده است در مورد این که نظام دیات در اسلام آیا دارای ماهیت جزایی است، و آن به عنوان مجازات و تنبیه مجرم از مال جانی و یا عاقله آن گرفته می شود؟ یا این که دارای ماهیت بیان خسارت است، و به عنوان جبران صدمات وارد شده بر مجنی علیه گرفته می شود؟ دانشمندان مذاهب اسلامی در مورد آن اختلاف کرده اند، عده ای گفته اند دیات دارای ماهیت جزایی است. عده ای دیگر گفته اند دیات دارای ماهیت جبران خسارت است، اما بر خلاف این دو نظریه می توان گفت دیت ماهیت دوگانه دارد، همان طوری که عده زیادی از فقهای مذاهب اسلامی نیز این نظر را پذیرفته اند زیرا دیت در بعضی موارد ویژه گی های مجازات را دارد و شائبه از خسارت در آن را ندارد، مانند معین بودن میزان آن در شریعت و در بدل قصاص قرار گرفتن آن. و در بعضی از موارد دیگر ویژه گی های خسارت را در شائبه از مجازات در آن را ندارد مانند موارد که عاقله و یا بیت المال و یا ضامن جریره و یا خلیفه مسلمین مسئولیتی پرداخت آن را به عهده دارند؛ زیرا مجازات دانستن دیت در این گونه موارد با اصل شخصی بودن مجازات ها در اسلام تضاد دارد و پذیرش این نظریه شبه های مطرح شده در مورد ماهیت دیت نیز رفع می شود، زیرا دیگر ایرادی وارد نیست که اگر مجازات است پس چرا فلان اثری که مربوط به خسارت است بر آن بار می شود و اگر خسارت است پس چرا فلان اثری که مربوط به مجازات می باشد بر آن مرتب می شود. این امر را می توان از جهتی به حد سرقت در فقه تشبه کرد، زیرا آن نیز ماهیت دو پهلوی دارد از جهتی حق الله است و از جهتی حق الناس محسوب می شود. در مورد ثبوت دیت فقهای مذاهب اسلامی اتفاق نظر دارند که آن در موارد ذیل قابل پرداخت می باشد.

۱- در جنایت خطاء محض

۲- در جنایتی شبه عمد محض

۲- در جنایت عمد نیز به نظر مذاهب اسلامی در موارد دیت قابل پرداخت می باشد، زیرا در این نوع جنایت بنابر اصل شخصی بودن مجازات ها در اسلام اصل قصاص جانی است، دیت تنها در موارد محدودی در بدل قصاص پرداخت می شود و آن موارد عبارتند از:

الف- در صورتی تراضی مجنی علیه یا قائم مقام قانونی او و مجرم، به پرداخت دیت در بدل قصاص.

ب- در صورت که رعایت شباهت مجازات با جرم مقدر نباشد.

ج- در مورد که قانون حکم به گرفتن دیت کند مانند فرار قاتل و یا فوت آن قبل از قصاص.

۳- علی رغم اتفاق نظر مذاهب اسلامی در مورد ثبوت دیت در موارد مذکور، آن ها در مورد اجناسی که به عنوان دیت پرداخت می شود و میزان دیت زن و مرد اختلاف نظر دارند.

الف- فقهای مذهب حنفی - رحمهم الله - سه جنس را معرفی کرده است، مانند شتر، دینار، درهم.

ب- مذهب امام شافعی - رحمه الله - در صورت یافت شدن جنس شتر فقط آن را به عنوان دیت معرفی کرده است. و در صورت یافت نشدن آن درهم و دینار را به عنوان دیت می پذیرد.

ج- مذهب امام احمد حنبل - رحمه الله - پنج جنس را مانند شتر، درهم، دینار، گاو و گوسفند به عنوان اجناسی که دیت را می توان از آن پرداخت نمود معرفی کرده اند البته برخی از فقهای این مذهب حله را نیز به آن افزوده اند. اما در مورد میزان آن نسبت به صدمه دیدن زن و مرد فقهای مذاهب اسلامی به دو گروه تقسیم شده اند.

گروه اول چنانچه بیان نظریات آنان گذشت با استناد به تصریح برخی از روایات بر نصف بودن دیت زنان و اجماع فقهاء در این زمینه قائل به تفاوت دیت زنان با مردان شده اند.

گروه دوم با رد روایات مذکور و اجماع یاد شده و با تمسک به اطلاق کتاب و بعضی از روایات، نظریه مساوی بودن دیت میان زن و مرد را پذیرفته اند.

اما با توجه به این که روایات معتبری مانند روایت معاذ بن جبل، عمرو بن حزم، و عمرو بن شعیب چنانچه شرح تفصیلی آن گذشت تصریح به نصف بودن دیت زنان دارند، تمسک به اطلاق کتاب و بعضی از روایات در مورد برابری دیت میان زن و مرد بعید به نظر می رسد، زیرا با وجود این نوع روایات اطلاقات مذکور قابل تخصیص می باشد. بنابر این اثبات نظریه تساوی دیت میان زن و مرد توسط اطلاق کتاب و بعضی از روایات قابل تأمل است بلکه نظریه تفاوت دیت میان زن و مرد با توجه به ادله مذکور قوی به نظر می رسد.

۴- با وجود ادله معتبر در نزد فریقین بر نصف بودن دیت زن و تعبدی نبودن احکام دیات در اسلام علت و حکمت این تفاوت نیز بیان شد چنانچه برخی از فقهای فریقین در سدد توجه عقلی این مسأله بر آمده اند و نظریات آن ها به این شرح است: بعضی از فقهای اهل سنت مانند ابن عربی - رحمه الله - و سرخسی - رحمه الله - و قرطبی - رحمه الله - دلیل آن را پایین بودن ارزش مادی زنان دانسته اند.

بعضی دیگر مانند مکارم شیرازی از فقهای معاصر و رشید رضا یک از مفسران اهل سنت دلیل آن را پایین بودن نقش اقتصادی زنان در نظام خانواده دانسته اند.

عده ای دیگر مانند جواد آملی و مرغینانی - رحمه الله - دلیل آن را تفاوت های بدنی زن بیان کرده اند.

ولی هیچ کدام این نظریه ها در مورد حکمت نصف بودن دیت زن دلیلی محکم شرعی ندارند، صرف توجیهاات عقلی می باشد، به نظر می رسد مهمترین پاسخ در مورد تفاوت دیت میان زن و مرد این است، که بگویم نظام حقوقی اسلام دارای یک سیستم بهم پیوسته است، که باید هر حکمی را در مجموعه همین سیستم ملاحظه کرد، زیرا در اسلام حقوق و وظایف میان زن و مرد بر اساس توانای های طبیعی و فطری آن ها تقسیم بندی شده است، و هر کدام بر اساس توانایی های فطری خود در نظام حقوقی اسلام نقش های متفاوتی دارند به لحاظ همین توانایی ها ملاحظه می کنیم که نفقه زن در نظام خانواده به عهده مردان گذاشته شده است، زیرا زنان با وضعیت جسمانی که دارند نمی توانند در بسیاری از موارد مانند دوران حاملگی و شیر دهی فرزندان در فعالیت های اقتصادی بپردازند، و یا این که بسیاری از فعالیت های اقتصادی با ظرافت جسمانی زنان همخوانی ندارد و آن ها نمی تواند در این گونه فعالیت های اقتصادی شرکت کنند مانند بسیاری از کار های سنگین و شاق. در مقابل ارث مردان دو برابر زنان قرار داده شده است زیرا مرد ها نیازی بیشتری در مسأله اقتصادی نسبت به زنان به عهده دارند مانند پرداخت نفقه و مهریه برعکس زنان که تمام درآمدهای اقتصاد آنان اختصاص به خود شان دارند و آن ها هیچ نوع مسئولیتی در تأمین معیشت خانواده به عهده ندارند، بنابر این اگر ما مسأله دو برابر بودن حق مرد از ارث را جدای از مسئولیت های مرد در برابر زن مانند پرداخت نفقه و مهریه ملاحظه کنیم در قضاوت میان برابری حقوق میان زن و مرد در اسلام دچار اشتباه خواهیم شد، اما اگر مجموع این حقوق را در نظر بگیریم به عدالت محوری حقوق اسلام پی خواهیم برد بنابر این تفاوت دیت را نیز نباید جدایی از این سیستم محاسبه کرد.

۵- همچنان دیت در عصر حاضر متفاوت با قرون گذشته است؛ زیرا در عصر حاضر اصول دیت که در گذشته فقهاء آن را بیان نموده بودند بنابر مرور زمان تغییر یافته است، از طرف دیگر مقدار و کمیت آن نیز تغییر نموده است، طوری که در لابلای بحوث گذشت که قیمت شتر در هر زمانی متفاوت بوده، به همین اساس طلا، نقره، گاو، و گوسفند، و حله در عصر ما از جمله چیزهای بی ارزش است، بنابر این در هر کشور و شهر اصول دیت به اساس غالب اموال مردم تعیین می گردد.

۶- در اخیر بحث از تطبیقات دیت در قوانین افغانستان و چگونگی فیصله های محاکم افغانستان سخن گفته شد، که در نتیجه روشن شد که اصل دیت در قوانین کشور عزیز ما نقره است و به اساس قیمت نقره در بانک جهانی سالانه ستره محکمه افغانستان طی مصوبه ای اندازه دیت را تعیین نموده و آن را به تمامی محاکم جمهوری اسلامی افغانستان جهت فیصله در قضایای دیت (جبران خسارت) می فرستد، همچنان قضیه عاقله مورد بررسی قرار گرفت که در قدیم دیت قتل خطاء بدوش عاقله قائل بود، اما به دلیل از بین رفتن نظام قبیلوی که در قدیم میان مردم وجود داشت فعلاً عاقله وجود ندارد، و دیت از مال جانی پرداخت می گردد.

پیشنهادات

۱- در موضوع قتل عمدی و ایراد جراحت بر اعضاء گزینه های دیگر مانند: مصالحه، عفو، اخذ دیت در کنار قصاص وجود دارد که در منابع فقهی به تفصیل آمده است، و در فرض مصالحه امکان تراضی بر مقدار کمتر یا بیشتر از دیت مقدره وجود دارد، شارع حکیم از یک طرف حق قصاص را بر اولیای دم که ممکن است بخاطر شرایط، جهات، و انگیزه های مختلف، نظریات گوناگون داشته باشند به رسمیت شناخته و از طرف دیگر برای این که زمینه های کدورت، انتقام جوئی، و بروز دشمنی ها مسدود شود هر یک از گزینه های عفو، اخذ دیت، و مصالحه را هم در کنار حق قصاص قرار داده تا بطور نسبی و با نگاه بازدارندگی، عبرت آموزی، پیشگیرانه و ترمیم نسبی خسارت های وارده ... و ملاحظه طرفین قاتل و مقتول و خانواده آنان با توجه به شرایط پیش آمده شده باشد، به نظر می رسد باید تا جایی که امکان دارد طرفین را به عفو، اخذ دیت، و مصالحه ترغیب کرد و با این کار در راستای تقلیل عارضه اجتماعی - خانوادگی ناشی از فقدان مدیر خانواده و بی سرپرست شدن آن ها گام بزرگی برداریم.

۲- آنچه تا به حال مطرح شد در رابطه به احکام اولیه اسلام پیرامون دیات است ولی امکان استفاده از ظرفیت احکام حکومتی حاکم اسلامی در موارد خاص خود و نیز ظرفیت های موجود در قواعد کلی اسلامی و همچنین حل مشکلات مربوط از طریق بیت المال و یا صندوق های بیمه و قرض الحسنه و ... نیز امکان پذیر است که با تحفظ بر احکام اولیه اسلامی نیز هماهنگی و هم خوانی دارد.

۳- تلاش برای احقاق حقوق زنان همواره باید مورد توجه و تأکید قرار گیرد ولی باید به اولویت های ویژه ای توجه کرد، و بجای صرف عمر، و انرژی در مبارزه با برخی تفاوت ها به جایگاه و نقش واقعی و سازنده ای آن ها توجه کنیم، مشکلات تربیتی، اخلاقی، و کاستی های ارزشی و بی توجهی به نهاد خانواده و نیاز های نهادینه شده در وجود زنان و مردان از مصایب و درد های جامعه امروز است نه تفاوت های این چنینی.

۴- اگر در جریان عمل و اجرای حکم مشکلات و نارسائی های مانند: عدم توان پرداخت تفاوت دیت از سوی زنان آسیب دیده یا بستگان آن ها پیش آید باید از راه کمک گرفتن قرض، بیمه و ... یا کمک مالی دولت در موارد مجاز استفاده کرد و نه از راه تردید و تجدید نظر در احکام الهی و مانند آن، چه این که استنباط احکام باید بر اساس موازین صحیح، و بصورت تخصصی و

با استفاده از روش خاص خود باشد و الی ارزشی نخواهد داشت و به عنوان حکم شرعی قابل پذیرش خواهد بود.

۵- تحمیل سلیقه آراء و نظریات از پیش تعیین شده بر آیات و روایات و ملاحظه پاره ای از مستندات دیگر و قبل از بررسی سند، و فهم درست مدلول و عند اللزوم حل تعارض ظاهری آن ها حرکت در بیراهه خواهد بود.

۶- اگر قاتل مبلغ دیت را نتواند بپردازد در این صورت حق بزرگ خانواده مقتول ضایع می شود، بنابر این پیشنهاد می شود که دولت با حمایت بانک ها، و شرکت های بیمه صندوقی را برای حمایت از خسارت و صدمه بستگان مقتول ایجاد نماید، و پس از احراز نا توانی جانی یا عاقله وی دولت به نیابت از آن ها دیت را به اولیا دم پرداخت کند در مقابل هم جانی متعهد شود تا مبلغ پرداخت شده را بصورت اقساط به صندوق بر گرداند.

۷- در نظام حقوقی افغانستان، و قوانین جزائی کشور به خصوص کود جزاء در مورد دیت، و احکام مربوط به آن هیچ نوع تفصیلاتی ارایه نگردیده است، فقط به طور مختصر در ماده دوم کود جزاء ذکر گردیده است، که دیت و احکام مربوط به آن مطابق فقه حنفی حکم می گردد، بنابر این پیشنهاد من به قوه مقننه کشور این است تا در این عرصه توجه نموده، و به تفسیر احکام مربوط به دیت، حدود، و قصاص در قوانین جزایی پرداخته، تا یک مرجع واحد برای قوه قضائیه جهت فیصله در دعاوی مربوط به این موضوعات گردد.

۸- در اخیر پیشنهاد می گردد، تا به توجه مؤسسات تحقیقی و آکادمیک، علی الخصوص توجه پوهنتون ها در سطح کشور با مدیریت فنی و مسلکی وزارت محترم تحصیلات عالی افغانستان، در موارد مربوط به دیت تحقیقات بیشتر صورت گیرد، از جمله: مقدار دیت در عصر حاضر و تطبیقات معاصر آن، تفاوت دیت زن و مرد، بررسی موضوع عاقله و مسؤولیت شان در عصر حاضر.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af